

Kehitysvammaliiton lausunto HE 109/2024 vp hallituksen esitykseen eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025

Asia: HE 109/2024 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2025.
TAE 2025 – keskeiset nostot ja kipupisteet

Kehitysvammaliitto kiittää mahdollisuudesta lausua eduskunnalle valtion talousarvioesityksestä vuodelle 2025 ja mahdollisuudesta tuoda esille siihen liittyviä keskeisiä nostoja ja kipupisteitä. Tässä lausunnossa Kehitysvammaliitto esittää opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalaan liittyvänä kriittisenä kysymyksenä kehitysvammaisten lasten ja nuorten oppimateriaalien kehittämisen ja tuotannon rahoituksen turvaamisen.

Kehitysvammaliiton esitys valtion talousarvion määrärahoihin

Kehitysvammaliiton esitys liittyy hallituskauden keskeiseen tavoitteeseen koulutustason ja koko väestön osaamistason nostamiseksi ja oppijoiden hyvinvoinnin parantamiseksi. Kehitysvammaliiton näkökulmasta on tärkeää, että tavoitetta viedään eteenpäin yhdenvertaisesti ottaen huomioon myös heikoimmassa asemassa olevat lapset ja nuoret.

Kehitysvammaliitto esittää, että valtion talousarviossa vuodelle 2025 lisätään määräraha pysyväle ja riittävälle oppimateriaalituotannolle. Sosiaali- ja terveysministeriön alainen STEA on ilmoittanut Kehitysvammaliitolle, että Kehitysvammaliiton oppimateriaalikeskus Opikkeen rahoitus lopetetaan 31.12.2024. Rahoitus tulisi säilyttää vähintään nykytasolla eli 315 000 € vuodelle 2025, mutta oikea rahoituksen taso olisi vähintään 400 000 €/vuosi, koska STEA on leikannut viimeisten vuosien aikana Opikkeen avustustasoa eikä nykyinen rahoitustaso riitä kattamaan kaikkia kuluja. Pysyvällä avustuksella turvataan oppivelvollisuus- ja yhdenvertaisuuslain tavoitteiden toteutuminen kehitysvammaisille lapsille ja nuorille.

Kehitysvammaliiton esityksen tausta

Kehitysvammaliitto ry:n oppimateriaalikeskus Opike kehittää ja tuottaa suomen kielellä selkokielistä oppimateriaalia kehitysvammaisille ja muille runsaasti tukea tarvitseville oppijoille ainoana tahona Suomessa. Vastaavaa ruotsinkielistä oppimateriaalia tuottaa Suomessa FDUV:n Lärum.

Sosiaali- ja terveysministeriön alainen STEA on ilmoittanut Kehitysvammaliitolle, että oppimateriaalikeskus Opikkeen rahoitus lopetetaan 31.12.2024. STEA on tukenut Opikkeen toimintaa vuonna 2024 yhteensä 315 000 eurolla. Opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa on käyty neuvotteluja korvaavasta rahoituksesta. Rahoituksen loppuminen tarkoittaisi, että kehitysvammaiset lapset ja nuoret jäävät ilman tarpeitaan vastaavia, pedagogisesti räätälöityjä oppimateriaaleja. Jos näin käy, oppivelvollisuuslain tavoite ei toteudu heidän kohdallaan. Oppivelvollisuuslain tavoitteena (1214/2020) on turvata kaikille elämässä ja yhteiskunnassa tarpeellinen perusosaaminen ja sivistys sekä edistää yhdenvertaisia mahdollisuuksia kehittää itseään kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti.

Kaikista perusopetuksen oppilaista 10 % opiskelee erityisen tuen piirissä (62 000 oppijaa v. 2023), lisäksi vuonna 2022 ammatillisessa erityisopetuksessa opiskeli yli 30 000 opiskelijaa (www.vipunen.fi). Tutkimusten mukaan lasten ja nuorten lukutaito heikentyy. Esimerkiksi kansainvälisen PIRLS 2023 -lukutaitotutkimuksen mukaan 16 % suomalaisista neljäsluokkalaisista ei yllä lukutaidoiltaan tyydyttävälle tasolle 2 (tasot 1–5). Kehitysvammaliiton Selkokeskuksen tarvearvion mukaan selkokieltä tarvitsee 11–14 % väestöstä. Myös koululaisten matematiikan taidot ovat heikentyneet. Osalla oppilaista oppimista estää puutteellinen kielitaito.

Kehitysvammaliiton oppimateriaalikeskus Opike on vuodesta 1988 kehittänyt ja tuottanut oppimateriaaleja kehitysvammaisten ja muiden runsaasti tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeisiin Raha-automaattiyhdistyksen, myöhemmin STEAn tuella. Opikkeella on vahvaa erityisosaamista kehitysvammaisuudesta, kehitysvammaisten oppimisesta, selkokielestä ja materiaalien visualisoinnista helpotettuun muotoon. Tuotetuissa oppimateriaaleissa on huomioitu myös eri aistikanavien vaikutuksia oppimiseen. Opike tekee tiivistä yhteistyötä verkostoissa koulujen ammattilaisten ja kehitysvammaisten oppilaiden kanssa materiaalien tuottamisessa ja testaamisessa. Ilman pysyvää rahoitusta menetetään Opikkeen erityisosaaminen ja verkostot, jotka ovat keskeisiä kohderyhmälle soveltuvien oppimateriaalien kehittämisessä.

Opike on tuottanut materiaalia esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidon oppimiseen ja ylläpitämiseen. Parhaillaan työn alla on muun muassa uudenlainen, erityisesti runsaasti tukea tarvitseville oppilaille suunnattu matematiikan oppimateriaali. Oppimateriaalien kehittäminen on vaativa ja pitkä prosessi. Tuotantoprosessit ovat usein yli vuoden kestäviä. Ne edellyttävät yhteiskehittämistä alan asiantuntijoiden ja kohderyhmän kanssa. Materiaalien tuottaminen ei ole kaupallisesti kannattavaa, sillä painosmäärät ovat pieniä.

Kehitysvammaliiton oppimateriaalikeskus Opikkeen rahoituksen tarve

Kehitysvammaliiton oppimateriaalikeskus Opikkeen toiminnalle tulee saada pysyvä rahoitus kehitysvammaisille lapsille ja nuorille suunnatun oppimateriaalituotannon turvaamiseksi. Vuodelle 2025 rahoituksen tarve on **315 000** euroa ja sitä seuraaville vuosille **400 000** euroa. Tällä rahoituksella varmistettaisiin Opikkeen toiminnan jatkuminen saumattomasti edelleen. Pysyvä rahoitus on välttämätöntä yhdenvertaisuuden ja koulutuksellisen tasa-arvon varmistamiseksi.

Rahoituksen avulla turvataan Kehitysvammaliiton Opikkeen mahdollisuus kehittää ja tuottaa kohderyhmälle saavutettavia selkokielisiä oppimateriaaleja sekä niihin liittyviä opettajan tukimateriaaleja perus- ja toisen asteen opetukseen. Materiaalit kehitetään tiiviissä yhteistyössä kehitysvammaisten oppijoiden ja ammattilaisten kanssa. Ne julkaistaan kohderyhmälle sopivissa muodoissa.

Ruotsinkielisen oppimateriaalin rahoituksen tarve

Kehitysvammaliitto haluaa tuoda myös esille, että ruotsinkielisen kehitysvammajärjestön FDUV:n Lärumin toiminnalle tulisi saada pysyvä rahoitus ruotsinkielisten oppimateriaalien turvaamiseksi kielellisten oikeuksien varmistamiseksi. FDUV:n antamien tietojen mukaan vuodelle 2025 FDUV:n rahoituksen tarve on 65 000 euroa ja sitä seuraaville vuosille 145 000 euroa. FDUV:n Lärum on vuodesta 1994 lähtien ainoana tahona Suomessa tuottanut ja välittänyt ruotsinkielisiä oppimateriaaleja kehitysvammaisille lapsille ja nuorille.

Kehitysvammaliitto näkee tärkeänä, että pysyvä rahoitus kehitysvammaisten lasten ja nuorten oppimateriaalien tuottamiseen turvataan osana valtion talousarvioesitystä vuodesta 2025 alkaen, kun sosiaali- ja terveysministeriön STEA-avustus päättyy.

Espoossa 21.10.2024

Susanna Hintsala

toiminnanjohtaja

Kehitysvammaliitto ry

p. 040 741 6179

Eija Roisko

Opikkeen johtaja

Kehitysvammaliitto ry

p. 040 590 3801